

УДК 338.436:636.4

С. О. Кобернюк,
старший викладач кафедри маркетингу Дніпропетровського державного аграрного університету, м. Дніпропетровськ

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СВИНАРСТВІ

Визначено характерні риси інтегрованих формувань в галузі свинарства. Розглянуто практичні аспекти діяльності вертикально інтегрованих агропромислових підприємств. Проаналізовано перспективи розвитку свинарства в Україні.

Certainly the personal touches of the computer-integrated formings in industry of the pig breeding. The practical aspects of activity of apeak vertical integrated agroindustrial enterprises are considered. The prospects of development of the pig breeding are analysed in Ukraine.

Ключові слова: інтеграція, свинарство, агропромисловий комплекс, ринок, виробництво.

Keywords: integration, pig breeding, agroindustrial complex, market, production.

Постановка проблеми

Попит на продукцію свинарства є природнім, оскільки він обумовлений фізіологічними потребами людини у продуктах тваринного походження. Це підтверджується загальними світовими тенденціями, де попит на м'ясо свинини зростає. На сьогодні споживається понад 100 млн. т свинини, питома вага її найбільша, що досягає майже 40% у структурі світового м'ясного балансу. Отже, перше місце у споживанні людом м'яса посідає свинина, друге – м'ясо птиці, третє – яловичина. Така структура споживання існувала колись і в Україні. Проте ситуація змінилась. Країни, які мають значно вищий рівень життя, певні культурні традиції, вживають м'яса значно більше. Якщо раніше Україна була експортером свинини у рамках Радянського Союзу, зараз наша держава – імпортер. Споживання понад 30 кг м'яса свиней на душу населення в Україні було нормою, сьогодні ця цифра знизилась у рази.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням формування та розвитку інтеграції в сільськогосподарському виробництві приділяють увагу багато вітчизняних вчених, серед яких Амбросов В.Я., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Малік М.Й., Данилів Б.В., Березівський П.С., Лукінов І.І., Юрчишин В.В., Козир В.С.. В їх працях детально розглядаються фактично всі можливі проблемні питання створення, функціонування та розвитку інтеграційних процесів в галузях агропромислового комплексу. Більшість авторів сходиться на думці про перспективи відродження свинарства в Україні на базі великих вертикально інтегрованих структур.

На сьогодні в свинарство інвестують кошти лише іноземні інвестори та агрохолдинги, проте частка підприємств-виробників свинини, створених за їх участі, на внутрішньому ринку свинини досі залишається незначною. Крім того, низька концентрація капіталу в сфері виробництва свинини не дає підприємствам змоги самостійно реалізувати підприємницькі проекти, спрямовані на відновлення підгалузі. А тому актуальність питань пов'язаних з підвищенням ефективності діяльності підприємств-виробників свинини та рівня концентрації капіталу та інтеграції галузей не викликає жодних сумнівів.

Формулювання цілей статті

Основними перевагами інтегрованих господарських утворень виступають високе фінансове забезпечення, масштаби виробництва, широкі можливості впровадження сучасних технологій. У той же час на даному етапі розвитку великим підприємствам притаманний ряд недоліків, які стримують їх розвиток і розвиток галузі в цілому. Дослідження інтеграційних процесів в галузі свинарства покликане виявити перспективні напрями розвитку виробництва та розкрити основні недоліки інтегрованих господарських формувань.

Основний матеріал досліджень

Провідне місце в підвищенні ефективності функціонування агропромислового комплексу належить розвитку інтеграційних процесів, які характеризуються створенням технологічних, економічних, організаційних зв'язків між сільськогосподарським і промисловим виробництвом, обслуговуючими, фінансовими і торговельними структурами з метою покращення фінансового забезпечення сільського господарства. В подібних інтегрованих агроформуваннях об'єднуються технологічні стадії постачання ресурсів, виробництва, переробки та реалізації продукції, за рахунок чого досягається синергетичний ефект і ефективніше використовується весь виробничий потенціал. Вертикальна інтеграція, на відміну від горизонтальної, охоплює увесь процес виробництва, включаючи переробку, зберігання та продаж готової продукції. При цьому досягається безперервність технологічного процесу на всіх етапах виробництва і збуту та наскрізний контроль за якістю продукції [1, с. 220-221].

В умовах, коли в інтеграційних процесах в АПК повністю превалує приватний капітал з його власними інтересами і за відсутності регулювального впливу держави вертикальна інтеграція має місце лише тоді, коли товаровиробники єдиного технологічного ланцюга об'єднуються через різні механізми під єдиною власністю. Контрактні ж відносини між сільськогосподарськими виробниками та підприємствами інших сфер економіки, які не пов'язані між собою проникненням капіталу або правом власності на них однієї підприємницької структури, відносяться швидше до зв'язків координації, а не інтеграції [2, с. 106-107].

В процесі розвитку ринкових відносин у свинарстві України почали формуватися підприємства, засновані на вливанні у галузь капіталу переробних та інших, навіть, технологічно непов'язаних, секторів народного господарства. Такі агропромислові структури функціонують на великому приватному капіталі, використовують сучасну високопродуктивну техніку, прогресивні ресурсозберігаючі технології виробництва сільськогосподарської продукції, здатні розвивати на новітній технічній базі великомасштабну переробку та здійснювати збут.

Основою інтегрованих структур може виступати:

- проникнення капіталу з інших сфер економіки (фінансової, торговельної, промислової);
- вкладення коштів переробних підприємств, пов'язаних технологічно (м'ясокомбінати, молококомбінати тощо);
- диверсифікаційні процеси у сільському господарстві, спрямовані на підвищення ефективності виробництва за рахунок одержання вищих доходів від реалізації кінцевої продукції;
- будівництво нових сучасних виробничих об'єктів із застосуванням найновіших досягнень науки та техніки за рахунок залучення вітчизняних і закордонних інвесторів [3, с. 46-48].

Виробничо-технологічні комплекси у свинарстві мають тенденцію до поступового розширення видів діяльності, спрямованих на створення замкнутого циклу виробництва, який включає вирощування зерна, переробку його на комбікорми, вирощування свиней, їх забій та виробництво м'ясних продуктів, реалізацію м'ясної

й супутньої продукції через власні торговельну мережу [4, с. 44-45].

Яскравими прикладами вертикальної інтеграції у свинарстві є корпорації «Агро-Овен» та «Агро-Союз» Дніпропетровської області. Так у корпорації «Агро-Овен» у 2011 році було вирощено 46014 т м'яса в живій масі, в тому числі 6259 т свинини. З 2000 року працює м'ясокомбінат, на якому забивають майже 75 тис. гол. свиней за рік, а також контролюють генетичні та продуктивні показники стада. Основу кормової бази складають зерно і комбикорми власного виробництва. Постійно розширюється мережа магазинів роздрібною торгівлі продуктами забою і переробки «Дім м'яса» [5].

Корпорація «Агро-Союз», основним видом діяльності якої є продаж сільськогосподарської техніки і запчастин, успішно інвестує кошти у розведення високопродуктивної племінної худоби і вирощування товарних свиней із повним забезпеченням галузі кормами власного виробництва.

Актуальність розвитку власної переробки усвідомлюють і фахівці ТОВ «Агрофірма «Обрій» Покровського району Дніпропетровської області, де, окрім вирощування племінних і товарних свиней, під торговельною маркою «Обрій» виробляють м'ясні і ковбасні вироби.

В Україні за останні декілька років відбувається збільшення інвестицій у галузі свинарства, але ціна м'яса на внутрішньому ринку на сьогодні перевищує європейські на 30-40%. Ринок став реальністю, а виробництво продуктів тваринного походження в обсягах, що забезпечують фізіологічні норми харчування, було і залишається однією з найактуальніших проблем як держави, так і Дніпропетровщини. В області протягом 8-10 років відбувається формування конкурентного ринку тваринницької продукції.

Деякі підприємства «виросли» з галузі свинарства, інші здійснюють капітальні вкладення у свинарську галузь, щоб отримати певний досвід, зрозуміти, чи варто рухатися у цьому напрямі, усвідомлюючи, що сільськогосподарська галузь, зокрема свинарство, є перспективним для регіону та України. Є й такі, які прийшовши у свинарство з капіталом індустріальних галузей чи фінансової сфери вперше, залишилися і зробили його однією з провідних ланок власного крупного бізнесу. Тому підприємства свинарства регіону можна розподілити на три групи:

1) традиційні виробники – такі, що заснували виробництво на базі колишніх колгоспів, радгоспів, колективних сільськогосподарських підприємств, зуміли зберегти і збільшити ресурсний потенціал, в першу чергу зайняті виробництвом і племінною справою (ТОВ «Агрофірма «Обрій» Покровського району, ТОВ «Агро-Еліта» Нікопольського району, ПП «Сигма» Дніпропетровського району, ТОВ «Дніпро-Гібрид» П'ятихатського району);

2) підприємці крупного промислового, торговельного, фінансового бізнесу, які здійснили вкладення у свинарство, а з часом зробили його важливою ланкою своєї діяльності (ЗАТ «Агро-Союз» Синельниківського району, ТОВ «Агро-Овен» Магдалинівського району);

3) засновані на групній капіталі підприємства, що «увійшли» в свинарство порівняно недавно, залучили кваліфікованих фахівців і бажають оцінити перспективи галузі як потенційної частини власного бізнесу (ТОВ «Деміс-Агро» Дніпропетровського району, KSG Agro Апостолівського району).

На сьогодні галузь свинарства базується на інтенсивних технологіях, які дозволяють отримувати максимальний результат, досягати значного рівня збільшення виробництва, що забезпечує конкурентоспроможність на ринку.

Україна є членом СОТ, тому вітчизняні товаровиробники відчувають тиск з боку європейських країн та Бразилії, адже на наш ринок імпортується їхня тваринницька продукція. Проекуючи свинарські ферми, вітчизняні свинарі мають закладати в основу такі технологічні елементи, які дозволяють працювати з ефективною провідністю світових лідерів у цій галузі. Це дозволяє увесь час мати певні конкурентні переваги, виживати на ринку за будь-яких умов. Бізнес, пов'язаний зі свинарством, у світовому масштабі має дуже слабку державну підтримку, працює у досить жорстких умовах. Він залежить від світової кон'юнктури на ринку свинини і цінової політики на ринку зерна. Зернові, продукти переробки є ключовими компонентами собівартості кормів. Залежно від цього відбуваються синусоїдальні зміни у розвитку і показниках ефективності бізнесу. Коли він досягає точки максимальної прибутковості, тоді стає найбільш вигідним [6, 46-47].

Із розвитком галузі свинарства відбувається збільшення обсягів продукції. Це призводить до того, що попит зростає, а ціна знижується. Аналогічна ситуація спостерігається і з кормами: урожай чи неврожай суттєво впливає на ціноутворення м'яса свинини не лише на Дніпропетровщині чи в Україні, але у світі в цілому. Коливання цін на кормові ресурси провокує коливання періодів, коли виробництво свинини є прибутковим, інколи – з мінімальним прибутком, а часом – взагалі збитковим. У таких ситуаціях необхідно мати запас міцності, щоб «нижчі точки» підприємство проходили досить легко.

Висновки

Формування у свинарській галузі інтегрованих систем агробізнесу створює для них певні переваги та дає можливість:

- забезпечити органічне поєднання всіх складових виробничого циклу в цілісному організаційно-технологічному ланцюгу;

- зменшити залежність виробництва від ринкової кон'юнктури;

- використовувати переваги великомасштабного виробництва, можливість придбання та застосування сучасної продуктивної техніки і впровадження новітніх технологій;

- здійснювати централізоване раціональне управління фінансовими потоками;

- впроваджувати вищі виробничі стандарти, поліпшувати кількісні та якісні показники вирощування свиней, проводити зважену селекційно-племінну роботу.

Поряд з перевагами інтеграції варто звернути увагу й на актуальні проблеми вітчизняного свинарства, якому не вистачає потужної інфраструктури.

Ключовим гальмівним елементом розвитку є практична відсутність конкурентного племінного виробництва. Відродження власної племінної бази має орієнтуватися на світові стандарти. В Україні є лише декілька господарств, які можуть виробляти племінних свиней конкурентної якості, тоді як юридично зареєстровано 98 племінних ферм і близько 256 племінних репродукторів. Репродуктори мають бути абсолютно відособленими, окремо функціонуючими підприємствами, які виробляють для подальшого відтворення найкращу частину популяції. За рахунок цього відбувається поліпшення всього племінного поголів'я і поступальний розвиток популяції в цілому. Також повинні функціонувати так звані елевтери (станції контрольної відгодівлі), консультаційні центри, наукові установи світового рівня тощо. Така база дозволить бачити довгострокову перспективу розвитку свинарства. Держава не в змозі самотужки відродити цю систему, але вона може і повинна створити умови для того, щоб залучити сюди бізнес. Це дозволить відродити галузь і зробити її стабільно прибутковою.

Нерегульована і неконтрольована капіталізація сільського господарства несе в собі багато ризиків, однак практика роботи багатьох інтегрованих агропромислових формувань підтверджує думку про пріоритети вертикальних інтеграційних процесів у свинарстві. Гострий дефіцит фінансових ресурсів в умовах деіндустріалізації виробництва, великих боргів та обмеженого або зовсім відсутнього доступу до довгострокових кредитів, актуалізують питання створення інтегрованих форм господарювання, які в більшості випадків відіграють позитивну роль у розвитку галузей сільського господарства. У той же час інтеграцію не варто вважати панацеєю від економічних негараздів галузі, важливо загострити увагу на необхідності наукового узагальнення розвитку інтеграційних процесів, їх врегулювання на законодавчому рівні.

Список використаної літератури

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / Андрійчук В.Г. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Бурковська А.В. Розвиток інтеграційних процесів як важлива умова формування ефективного ринку аграрної продукції // Бурковська А.В. – Економіка АПК. – 2004. – №12. – С. 106-109.
3. Данилів Б.В. Розвиток вертикальної інтеграції як напрям підвищення ефективності свинарства // Данилів Б.В. – Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 46-51.
4. Козир В.С. Ефективність замкненого циклу виробництва і переробки свинини // Козир В.С. – Вісник аграрної науки. – 2010. – №. 1. – С. 43-46.
5. Корпорація «Агро-Овен» [Електронний ресурс]: // <http://agrooven.com.ua>
6. Попова В.М. Час ставати самостійними // Попова В.М. – Корм інфо. – 2009. – №2. – С. 44-47.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2013 р.